

Прирачник за засегнатите страни

Консултациите во
процесот на креирање
политики во Владата на
Република Македонија

ПРИРАЧНИК ЗА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Консултациите во процесот на
креирање политики во Владата на
Република Македонија

Наслов на публикацијата

Прирачник за засегнатите страни
Консултациите во процесот на креирање
политики во Владата на Република Македонија

Издавач

Министерство за информатичко општество и
администрација

Уредник

Гордана Гапиќ Димитровска

Тираж

350

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св.
Климент Охридски", Скопје

342.571:323.2(497.7)(035)

ПРИРАЧНИК за засегнатите страни :
консултации во процесот на креирање
политики во Владата на Република Македонија
/ [уредник Гордана Гапиќ Димитровска]. - Скопје
: Министерство за информатичко општество и
администрација, 2014.
- 34 стр. : табели ; 24 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-65602-5-6

а) Македонија - Влада - Креирање политики -
Граѓански сектор -
Прирачници б) Македонија -
Однос помеѓу државата и граѓаните -
Прирачници
COBISS.MK-ID 95527946

British Embassy
Skopje

Оваа публикација беше овозможена со поддршка од Британската Амбасада во рамките на проектот „Унапреден регулаторен процес во Македонија“ преку Центарот за управување со промени. Наведените мислења во оваа публикација се мислења на авторите и не ги одразуваат секогаш мислењата на Британската амбасада. The British Embassy in Skopje supported the publication of this handout. However, the content of this publication does not necessarily reflect the opinions of the British Embassy

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	3
1.1. Цел на прирачникот	3
1.2. Придобивки од учеството на засегнатите страни во процесот на креирање на политики	4
1.3. Механизми на Владата за учество и консултации со засегнатите страни	5
2. КАКО ДО ЕФЕКТИВНИ КОНСУЛТАЦИИ?	6
3. КОНСУЛТАЦИИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ	8
3.1. Планирање на политиките - од стратешко планирање до развивање на Годишен план за спроведување на ПВР	12
3.2. Можни решенија за проблемот- од анализа на состојбата до утврдување на можни решенија	16
3.3. Избор на решение за проблемот - од развој на повеќе решенија до споредба и избор на најповолно решение	18
3.4. Усвојување и спроведување на регулативата - од усвојување до успешно спроведување, следење и оценување	22
3.5. Следење и оценување на регулативата	24
4. ПРЕГЛЕД НА ИЗВОРИ НА ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ	28

1. ВОВЕД

1.1. Цел на прирачникот

Прирачникот за засегнатите страни има за цел да ги објасни процесот и механизмите за вклучување на засегнатите страни во процесот на креирање на политики во Владата на Република Македонија и на тој начин да придонесе за конструктивно, ефективно и навремено вклучување на засегнатите страни во процесот на подготовка на предлози на закони и други прописи кои се во надлежност на министерствата.

Прирачникот е наменет за невладиниот сектор, деловните субјекти, синдикатите, стопанските комори, здруженијата и фондациите, односно сите физички и правни лица кои можат да бидат директно или индиректно засегнати од спроведувањето на законите и другите прописи, или кои ги застапуваат интересите на одредени групи во општеството. Прирачникот содржи опис на фазите во процесот на подготвување на предлозите на закони и другите прописи во Владата односно министерствата и начинот на вклучување на засегнатите страни во секоја од тие фази. Прирачникот претставува ревидирано и дополнето издание на прирачникот за засегнатите страни „Со добри консултации до добра регулатива“ издаден од Владата на Република Македонија во 2011 година.

Прирачникот се темели на начелата и постапките содржани во Методологијата за проценка на влијанието на регулативата¹, Стратегијата за соработка на Владата и граѓанскиот сектор 2012 – 2017², Кодексот на добри практики во учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики³ и другите релевантни подзаконски акти донесени од страна на Владата на Република Македонија во оваа сфера. Воедно, во прирачникот се вградени

¹ Службен весник на Република Македонија бр. 107/13

² www.nvosorabotka.gov.mk

³ Службен весник на Република Македонија бр. 99/2011

и меѓународните добри практики за ефективно учество на засегнатите страни. При неговата изработка особено се земени предвид определбата на Европската комисија за подобра регулатива⁴ и препораките за општите начела и минимум стандарди во консултативниот процес⁵.

1.2 Придобивки од учеството на засегнатите страни во процесот на креирање на политики

Јакнењето на односите помеѓу Владата и невладиниот сектор е клучно начело за добро владеење и преставува неопходна инвестиција во процесот на креирање квалитетни политики. Преку учеството на засегнатите страни, Владата има пристап до нови извори на идеи, информации и ресурси кои се важни во процесот на креирање на политики и донесување на одлуки. Консултациите придонесуваат кон градење на меѓусебната доверба, развивање на квалитетот на демократијата и јакнење на капацитетите на невладиниот сектор.

Партнерството помеѓу владиниот и невладиниот сектор во обликувањето на јавните политики обезбедува низа придобивки:

ЗА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ:

- Активно учество во процесот на подготовка на регулативите и застапување на интересите.
- Добивање информации за планираните активности на надлежните институции и навремена подготовка за активно учество во процесот на консултации.
- Презентирање и дискусии за фактичката состојба, интересите и проблемите.
- Укажување на можните практични резултати и ефекти од спроведувањето на новата регулатива.
- Укажување на неусогласености односно недоречености во постојната регулатива или неефикасноста на постапките.
- Градење капацитети и стекнување искуство во регулаторниот процес.

⁴ "Smart Regulation in the European Union", COM(2010) 534 final, Brussels, 8.10.2010

⁵ "Communication from the commission - Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission", COM(2002) 704 final, Brussels, 11.12.2002.

ЗА НАДЛЕЖНИТЕ ИНСТИТУЦИИ:

- Воспоставување на инклузивен процес на градење политики и обезбедување партнерства.
- Обезбедување релевантни информации за тековните проблеми, а кои можат да се добијат единствено преку консултации и учеството на засегнатите страни.
- Согледување на можните практични резултати и ефекти од примената на новата регулатива.
- Обезбедување идеи и предлози за нерегулаторно решавање на проблемите.
- Идентификација на пречки и ризици при спроведувањето на законите.
- Намалување на трошоците за подготовка на нова регулатива со користење на засегнатите страни како релевантен извор на информации неопходни при подготовката на квалитетна регулатива.
- Транспарентност на регулаторните процеси и поттикнување на взаемната доверба.

ЗА ОПШТЕСТВОТО:

- Одржлив општествен развој преку вклучување на граѓаните во процесот на креирање политики.
- Транспарентност и унапредување на демократијата.
- Премостување на културните, социјалните и демографските разлики.

1.3. Механизми на Владата за учество и консултации со засегнатите страни

Владата на Република Македонија се залага за градење на партнерски односи со деловните субјекти и граѓанскиот сектор за што се воведени низа формални механизми и технички можности кои овозможуваат активно вклучување и транспарентност во процесот на креирање на политики и подготвување на регулативи, и тоа преку:

- Унапредување на **процедурите за проценка на влијанието на регулативата** (ПВР) каде консултациите со засегнатите страни претставуваат составен и задолжителен елемент во работата на министерствата и другите органи на државната управа надлежни за подготвување на предлози на закони и други прописи.
- Унапредување на **Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР)** (www.ener.gov.mk) кој претставува електронски систем кој покрај постојните прописи ги содржи и предлог-законите на министерствата во фаза на подготовка. Најновите подобрувања на системот овозможуваат децентрализиран систем на администрирање на ЕНЕР и подобар пристап до информации за законските и други решенија и можност за консултации помеѓу засегнатите страни и државните службеници во надлежните министерства.
- Воведување на сеопфатен механизам за вклучување на засегнатите страни преку **„Модерен метод на јавна расправа – веб-портал за е-демократија“** (<http://e-demokratija.mk>). Порталот нуди 4 аспекти - форум, блог, документи и можност за праќање идеи. Во насока на стимулирање дебата или онлајн консултација во континуитет се работи на зголемување на посебните области, иако преостанатите елементи на порталот секако не ги ограничуваат посетителите и сами да ги креираат посакуваните теми.
- Приклучување кон иницијативата за **„Отворено владино партнерство“** со што се развиваат отворени, транспарентни, сигурни и ефикасни владини институции кои комуницираат и соработуваат со граѓаните и деловните субјекти. Граѓанскиот сектор акумулира огромна креативна енергија која треба да се користи поактивно во јавниот сектор преку подобрување и негување на културата на вклученост и почитувањето на правата на сите граѓани во процесот на креирање политики и донесување одлуки, донесување закони и пристап до информации. Како резултат на оваа иницијатива се **отворените податоци** (www.opendata.gov.mk) каде постои можност за слободен и бесплатен пристап до податоци и информации кои биле генерирани во текот на работата на централната или локалната власт, без технички или законски ограничувања како и целосно вклучување на засегнатите страни во активностите на Владата.

Покрај овие механизми, воспоставени и достапни за засегнатите страни се советите како Економско социјалниот совет (ЕСС), Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) и други кои имаат важна улога во промовирање на одржлив дијалог помеѓу Владата и невладиниот сектор во процесот на креирање и спроведување на политиките.

1.4. Клучни фази за учество и консултации

Во текот на процесот на креирање политики во Владата и подготвувањето на предлози на закони од страна на надлежните министерства, претставниците на деловните субјекти, синдикатите, стопанските комори, здруженијата и

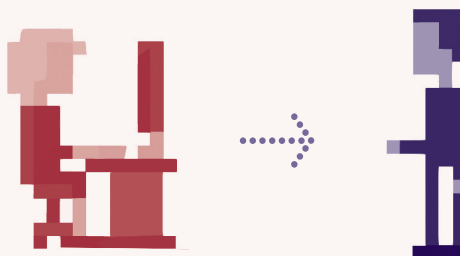
фондациите, односно сите физички и правни лица можат да учествуваат во неколку фази:

- При подготовка на стратегии во одредени области во надлежност на Владата каде може да се даде придонес во дефинирањето на тековната состојба, утврдувањето на проблемите, пречките во постојната имплементација, во утврдувањето на приоритетите, насоки и мерки за успешна реализација на стратегијата.
- При подготовка на стратешките планови на министерствата - од почетокот на мај до крајот на август во тековната година министерствата ги подготвуваат нивните стратешки планови при што засегнатите страни можат да достават конкретни иницијативи и мерки кои можат да бидат вградени во тригодишните стратешки планови на надлежните министерства.
- При дефинирање на Годишната програма за работа на Владата на Република Македонија - засегнатите страни своите предлози можат да ги достават до Владата и надлежните институции и тоа со презентирање на сопствените ставови преку предлог -иницијативи во соодветната област.
- Во подготовка на регулативи преку вклучување и консултации во текот на процесот на проценка на влијание на регулативата (ПВР) и подготовка на предлози на закони.
- Во текот на спроведувањето на законите и подзаконската регулатива преку следење на практичното спроведување и давање на иницијативи за подобрување на ефективностa и ефикасноста на спроведувањето.

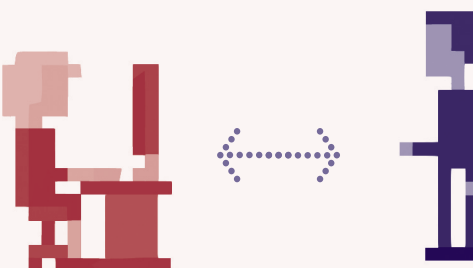
2. КАКО ДО ЕФЕКТИВНИ КОНСУЛТАЦИИ?

Консултациите со засегнатите страни се алатка во процесот на креирање на политиките со која се постигнува поголема транспарентност, ефикасност и ефективност на регулативата. Постојат три форми на интеракција со засегнатите страни: **информирање, консултации и учество**. Во практиката, овие три форми на интеракција често се комбинираат при подготовка на регулативите.⁶

Информирање - подразбира транспарентно пренесување на информации во јавноста. Информирањето е еднонасочен процес на комуникација во кој јавноста има улога на пасивен примач на информации. Информирањето само по себе не претставува консултативен процес, но е прв чекор со кој се овозможува засегнатите страни навремено да се подготват за најавените консултации.

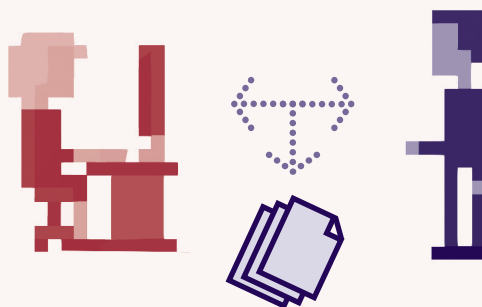

Консултации - се однесува на активно барање мислење од засегнатите страни преку двонасочна размена на информации во сите фази од процесот на подготовка на регулативата, односно од дефинирање на проблемот до евалуација на можни решенија. Главната цел на консултациите е собирање информации потребни за спроведување детални анализи и согледување различни ставови, со што се придонесува кон зголемување на квалитетот на регулативите.

⁶ Извадок од Background Document on Public Consultation, ОЕЦД, <http://www.oecd.org/dataoecd/4/43/36785341.pdf>

Учество - претставува активно вклучување на засегнатите страни во формулирање на содржината на регулативата. Надлежните институции најчесто преку формирање работни групи им овозможуваат на засегнатите страни учество во подготовка и/или имплементација на регулативата.

Изборот на формата на интеракција зависи од комплексноста и потенцијалните влијанија на регулативата, капацитетот и подготвеноста на органите на државната управа за дијалог согласно тековната регулатива и капацитетот на општеството и засегнатите страни за ефективно и ефикасно водење дијалог.

Заради поефикасни консултации се препорачува пред започнување на процесот на консултациите, претставниците на засегнатите страни да обезбедат:

- Дефинирање на јасни ставови преку конструктивен процес на интерна консултација во рамки на организацијата или помеѓу организациите кои застапуваат одредени интереси.
- Конкретна улога и одговорности на претставниците во процесот на консултации со што ќе се обезбеди ефикасност во комуникацијата со надлежните институции и заштеда на време.
- Информации и валидни податоци преку кои аргументирано и прецизно ќе се образложат можните придобивки и трошоци на регулативата.

Се препорачува засегнатите страни редовно да ги следат интернет-страниците на министерствата, Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР)⁷, порталот е-демократија⁸, односно локациите каде што се достапни програми, стратегии, регулативи и сите дополнителни материјали поврзани со работата на надлежните институции.

⁷ www.ener.gov.mk

⁸ www.e-demokratija.mk

3. КОНСУЛТАЦИИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ

Во теоријата, креирањето на политиките најчесто се претставува како циклус кој почнува со утврдувањето на потребата за акција, односно дека Владата треба да реагира на соодветен начин за да се реши одреден проблем или појава која постои во одредена област. На следната страна е графички прикажан процесот и неговите клучни фази.

Без оглед колку добро се информирани, министерствата и другите органи на државната управа кои се надлежни за подготвување на законите и другите прописи не секогаш ќе имаат целосни согледувања за сите можни влијанија од постојните или од предлозите на закони, или пак за проблемите кои можат да се јават при нивната примена, особено кога се третираат сложени прашања. За да се приберат повеќе информации за анализите во фазата на подготвување на регулативата, неопходно е да се консултираат соодветните засегнати страни. Преку консултациите се обезбедува:

- прибирање на важни информации кои придонесуваат за подобрување на квалитетот на предлог-законите;
- проверка на анализите спроведени во текот на проценка на влијанието на регулативата (ПВР) и можност за рано откривање на потенцијалните недостатоци на можните решенија;
- подобро прифаќање на политиката или законот бидејќи учеството на засегнатите страни ја зголемува веројатноста за ефикасно спроведување;
- подобро разбирање и почитување на законските одредби, а со тоа и поголема ефективност на законот.

Консултациите со засегнатите страни претставуваат важна алка во процесот на креирање политики. Заради полесно разбирање на целиот процес и на фазите во кои реално можат да се спроведуваат консултациите, во продолжение на прирачникот се дава краток опис на:

- процесот кој се одвива во министерствата;
- целта на консултациите во соодветната фаза и
- начинот на кој засегнатите страни можат да се вклучат во процесот.

3.1. Планирање на политиките - од стратешко планирање до развивање на Годишен план за спроведување на ПВР

Во фазата на планирање на политиките, почнувајќи со стратешкото планирање, па сè до развивањето на Годишниот план за спроведување на ПВР, преку непосреден дијалог и интеракција со засегнатите страни, се преземаат поголем број на активности:

ШТО?

- Анализа на состојбите
- Утврдување на постоење на проблем
- Иницијативи за Годишната програма за работа на Владата
- Годишен план за спроведување на ПВР кој се објавува на ЕНЕР

ЗОШТО?

- Да утврдат што се случува „на теренот“
- Да утврдат каква е сериозноста на проблемот
- Да утврдат кои се причините и последиците

КАКО?

- Состаноци, јавни трибини, работни-фокус групи организирани од надлежното министерство
- Иницијативи од засегнатите страни преку порталите ЕНЕР и Е-демократија
- Предлози за Годишната програма за работа на Владата

ПРОЦЕС

Утврдувањето на програмите и потребата од донесување на регулатива се врши во рамки на процесот на **стратешко планирање во министерствата**. За таа цел министерствата спроведуваат анализа на постојната состојба во областа или областите за кои се надлежни. Во текот на анализата на состојбите се врши проценка на моменталната општествено-економска состојба во државата воопшто и во определени области или сродни гранки кои се поврзани со нивната надлежност со цел да се утврди сериозноста на проблемот или појавите за кои ќе биде потребно Владата да интервенира. За да се направат анализите потребно е да се спроведе истражување и да се приберат валидни податоци и информации (факти) кои ќе укажат на постојните трендови за да се добие реална слика за состојбата и за проблемите и недостатоците во областа. За таа цел, покрај прибирање на податоци од надлежните институции, министерствата спроведуваат консултации со засегнатите страни.

Доколку се утврди дека решението на проблемот најдобро ќе се постигне преку усвојување на нова или измени на постојната регулатива, тогаш се изготвува **иницијатива за донесување на закон** и истата се поднесува како предлог за **Годишната програма за работа на Владата** за наредната година. По усвојувањето на Годишната програма на Владата, министерствата подготвуваат **Годишен план за спроведување на проценка на влијанието на регулативата** чија цел е да даде преглед на потребните активности и динамика за подготвување на предлог-законот и да обезбеди навремена информација на засегнатите страни за нивно благовремено вклучување во процесот.

Годишниот план за спроведување на ПВР се објавува на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) најдоцна 15 дена по усвојувањето на Годишната програма за работа на Владата.

ЗОШТО?

Преку консултациите во оваа фаза министерствата прибираат информации за:

- што навистина се случува „на теренот“ за да се утврди постоењето на проблемот;
- сериозноста на појавите, односно бројот на засегнати страни кои се погодени од постоењето на проблемот;
- причините и последиците поврзани со неговото постоење.

КАКО?

Во текот на процесот на стратешко планирање, министерствата можат да дискутираат со засегнатите страни за одреден проблем, појава, или за ефективноста на спроведувањето на одреден закон или политика.

Согласно „Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики“, засегнатите страни можат да дадат свој придонес во подготвувањето на **Годишната програма за работа на Владата**. Секоја година на веб-страницата на Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија - Одделение за соработка со невладини организации (www.nvosorabotka.gov.mk) се објавува повик за активно учество на граѓанскиот сектор во подготвувањето на Програмата на Владата. Предлозите треба да ги содржат следните податоци:

- име и адреса на организацијата и авторите на документот или предлогот;
- податоци од извршена анализа како и
- изјава дали се согласни за објавување на предлогот на веб-локацијата на Одделението.

Предлозите може да се доставуваат и во писмена форма на адресата на Генералниот секретаријат – Одделение за соработка со невладини организации.

По усвојувањето на Годишната програма за работа на Владата и објавувањето на **Годишниот план за спроведување на проценка на влијанието на регулативата**, засегнатите страни добиваат преглед на:

- предлозите на закони кои ќе се подготвуваат во текот на годината;
- динамиката на подготвување и
- планираните начини на вклучување на засегнатите страни.

На овој начин засегнатите страни можат благовремено да се подготват за учество во подготовката на предлог-законот преку прибирање на податоци и докази или пак давање на свои идеи за решавање на проблемот.

Исто така, засегнатите страни можат преку **порталот „е-демократија“** (www.e-demokratija.mk) да даваат идеи и иницијативи за решавање на одреден проблем со кој се соочуваат во секојдневното работење или живеење. Идеите и иницијативите се разгледуваат од страна на надлежното министерство кое може да одлучи да спроведе анализа и да го вгради предлогот во својот стратешки план или во годишната програма.

ШТО ПРЕТСТАВУВА ПОРТАЛОТ „Е-ДЕМОКРАТИЈА“?

Веб-порталот „е-демократија“ е одговор на потребата од воведување на нов модерен метод на јавна расправа, кој преку искористување на интерактивните алатки, има за цел да го поддржи учеството во јавниот живот, да ја зајакне заедницата и да ја унапреди демократијата.

ЗА ШТО Е НАМЕНЕТ ПОРТАЛОТ „Е-ДЕМОКРАТИЈА“?

Порталот е наменет за:

- електронско информирање и интеракција со граѓаните и невладините организации, деловните субјекти и министерствата;
- прегледување, снимање и коментирање на документите во подготовка и усвоените документи од соодветни области;
- вклучување и коментирање во тематските дебати во делот „форум“;
- поставување на написи, односно постови на здруженијата и фондациите, стопанските комори, синдикатите, фирмите и други правни лица;
- доставување на идеи, коментари или мислења со цел поефикасно функционирање на администрацијата.

Како до редовни коментари и информации?

Преку зачленувањето на „е-демократија“:

- давајте коментари, предлози и мислења;
- изберете своја област на интерес за навремено добивање известувања за новините на ЕНЕР;
- предложете тема за форум-дискусија, публикувајте свој натпис или дајте идеја;
- дознајте кои документи и теми на форум-дебатите се најинтересни;
- имајте увид во содржините и коментарите на корисниците на „е-демократија“;
- следете ги најновите предложени документи кои сè уште не се утврдени од Владата и вклучете се.

3.2. Можни решенија за проблемот - од анализа на состојбата до утврдување на можни решенија

Во текот на утврдувањето на можните решенија за проблемот, дефиниран во раната фаза на планирање на политиките, а со цел навремено информирање и обезбедување услови за вклучување на засегнатите страни, се преземаат следните активности:

ШТО?

- Објавување на известување за почетокот на процесот на подготвување на предлог - законот на ЕНЕР
- Утврдување на можни начини за решавање на проблемот

ЗОШТО?

- Утврдување на фактичката состојба, кои се потребите на засегнатите страни
- Утврдување какви се мислењата за можните решенија за проблемот
- Разгледување на идеите за дополнителни можни решенија

КАКО?

- Министерствата избираат начин на консултации во зависност од очекуваните влијанија на предлогот
- Иницијатива за учество во процесот на консултации преку доставување на писмо за интерес
- Градење на заеднички ставови во рамки на организацијата или помеѓу организациите во областа
- Прибирање на информации, спроведување на истражувања со цел аргументирано застапување на ставовите

ПРОЦЕС

Откако преку анализата на состојбите ќе се утврди постоењето и сериозноста на проблемот, министерствата пристапуваат кон дефинирање на целите кои законот (регулативата) треба да ги постигне и можните начини за решавање на проблемот, односно за постигнување на утврдените цели. Опциите за решавање на проблемот зависат од сериозноста на проблемот и можната појава или ризици од појава на штетни последици доколку Владата не интервенира преку предлог-закон или други мерки.

Со цел засегнатите страни навремено да бидат информирани за почетокот на подготовката на предлог-законот, министерството објавува **известување за почеток на процесот за подготовка на предлог-закон** со основни информации за предлог-законот и процесот на негова подготовка. Известувањето се објавува на ЕНЕР и на веб-страницата на министерството, 5 дена пред почетокот на процесот.

Известувањето ги содржи следниве информации:

- назив на министерството;
- назив на предлог-законот;
- краток опис на проблемот;
- цел на предлог-законот;
- временската рамка за изготвување на предлог-законот;
- начинот на вклучување на засегнатите страни;
- најава за јавен увид и јавна расправа;
- електронски адреси од ЕНЕР и веб-страницата на министерството од кои засегнатите страни ќе можат да ја преземат електронската верзија на предлог-законот и нацрт-извештајот за ПВР;

- поштенска и/или електронска адреса на која засегнатите страни ќе можат да доставуваат мислења, забелешки и сугестии;
- одговорно лице за контакт во министерството и
- други информации што можат да помогнат за ефективно учество на засегнатите страни во процесот на подготвување на предлог-законот.

ЗОШТО?

Консултациите со засегнатите страни во оваа фаза можат да се организираат заради неколку причини:

- да се испита фактичката состојба, односно да се потврди постоењето на проблемот и причините за неговата појава, да се утврди како тој се одразува врз засегнатите страни и кои се нивните потреби за решавање на истиот;
- да се разгледаат или приберат мислења за можните начини за решавање на проблемот и за влијанијата кои може да бидат предизвикани од секој од утврдените начини;
- да се приберат идеи од засегнатите страни за дополнителни начини на решавање на проблемот кои министерството не ги согледало во текот на процесот.

КАКО?

Со објавување на известувањето за почеток на процесот на подготвување на предлог-законот, засегнатите страни добиваат можност благовремено да се подготват и да приберат информации и податоци кои ќе им послужат во процесот на консултации.

Начинот на спроведување на консултациите го избира министерството кое го подготвува предлог-законот во зависност од сложеноста на прашањата кои треба да се обработат. Постојат повеќе можни начини на консултации, како на пример:

- јавен увид и јавна расправа;
- барање за писмени мислења, забелешки и сугестии од засегнатите страни;
- учество во работни групи формирани од страна на министерството или Владата;
- состаноци со засегнатите страни;
- објавување на нацрт-предлогот на закон и Извештајот за проценка на влијанието на регулативата на ЕНЕП со цел добивање коментари од засегнатите страни;
- јавни дебати по одредени прашања преку користење на електронски интерактивни алатки достапни на порталите ЕНЕП и „е-демократија“.

Овие начини не се меѓусебно исклучиви и можат да се применат во секоја од фазите во процесот.

Покрај обврската министерствата да ги организираат и спроведуваат консултациите на некои од наведените начини, се препорачува засегнатите страни да преземат иницијатива за учество во процесот на подготвување на регулативата. По објавување на Годишниот план за спроведување на проценка на влијание на регулативата или по објавување на известувањето за почеток на процесот, засегнатите страни можат да достават допис до надлежното министерство со кој ќе го изразат својот интерес за учество во процесот. Дописот може да се упати до одговорното лице за контакт назначено во известувањето на надлежното министерство или државниот службеник назначен за соработка со граѓанските организации од министерствата.

Без оглед во која фаза од процесот се спроведуваат консултациите, засегнатите страни ќе можат ефективно и аргументирано да ги застапуваат своите интереси доколку понудат валидни податоци и информации како поткрепа на своите ставови. За таа цел, пред отпочнување на процесот на консултации, се препорачува да се организираат интерни консултации во рамки на организацијата (здруженија и фондации, синдикати, стопански комори и др.) која има намера да учествува во процесот на консултации со надлежното министерство. Преку интерните консултации треба да се приберат што е можно повеќе информации и податоци како поткрепа на аргументите и да се изгради заеднички став во рамки на организацијата за интересите кои ќе ги застапуваат. Градењето на заеднички став е уште поважно доколку интересите се застапуваат од страна на платформа или група на организации.

Доколку организацијата организира јавни трибини или некој друг вид на настани во врска со одредена постојна или планирана политика или закон, полезно е на настанот да се поканат претставници од министерството надлежно за подготвување на политиката или предлог-законот. На овој начин засегнатите страни можат активно да придонесат кон процесот на консултации и воедно да изградат партнерски односи со надлежното министерство во процесот на подготвување на регулативата (предлог-законот).

3.3. Избор на решение за проблемот - од развој на повеќе решенија до споредба и избор на најповолно решение

При развојот на решенија за надминување на утврдениот проблем, нивната споредба и изборот на најповолно решение, не е исклучена можноста за вклучување на засегнатите страни бидејќи во оваа фаза се превземаат следните активности:

ШТО?

- Анализа на трошоците, придобивките и влијанијата од секое можно решение
- Избор на најповолно решение
- Се подготвува нацрт- законот и нацрт извештај за ПВР кои се објавуваат на ЕНЕР заради добивање на мислења и сугестии од засегнатите страни

ЗОШТО?

- Да утврдат дали има дополнителни информации важни за анализите за можните влијанија
- Да утврдат дали претпоставките за можните влијанија се точни
- Да утврдат кои се најефикасните начини за спроведување на законот без непотребни административни оптоварувања, сложени процедури или трошоци за засегнатите страни

КАКО?

- Министерството може да организира јавна расправа при што нацрт -законот се става на јавен увид најмалку 15 дена.
- Нацрт- законот и нацрт -извештајот за ПВР се објавуваат на ЕНЕР
- Засегнатите страни имаат рок од 10 дена за објавување на своите мислења, ставови и коментари на ЕНЕР

ПРОЦЕС

Откако ќе се утврди реалниот број на можни решенија (опции), следниот чекор е да се анализираат трошоците, придобивките и влијанијата од секое можно решение. Крајната цел на оваа фаза од процесот е да се дојде до онаа мерка или решение преку кое ќе се обезбеди решавање на проблемот и постигнување на целите без или со минимални негативни влијанија кои би можеле да бидат предизвикани од регулативата.

Во зависност од областа, влијанијата на регулативата генерално можат да бидат економски, социјални или влијанија врз животната средина, како и други видови на влијанија во зависност од природата на прашањето што се анализира. При дефинирање на влијанијата треба да се утврдат позитивните (придобивките) и негативните влијанија (трошоците) од секое од можните решенија (опции) кои биле утврдени во претходната фаза од процесот.

По извршените анализи, министерството подготвува **нацрт-извештај за проценка на влијанието на регулативата** (ПВР) во кој се содржани резултатите од сите анализи спроведени во текот на процесот на подготвување на предлог-законот.

Целта на извештајот е да:

- обезбеди релевантни информации од спроведените анализи, процесот на консултации и препорачаното решение за да можат министрите и Владата колективно да расправаат и да донесат заклучоци во однос на предлог-законот засновани врз објективни и точни информации;
- даде основа за спроведување на консултации со сите засегнати страни;
- овозможи транспарентност на процесот и резултатите од анализите.

Заради поширок опфат на засегнатите страни и добивање на нивните мислења, **нацрт-извештајот за ПВР** заедно со **нацрт-законот** се објавува на Единствениот национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР) и на веб-страницата на министерството пред министерствата да ги достават до Владата на разгледување

и утврдување. Со објавувањето се дава можност во рок од 10 дена сите засегнати страни да дадат свои мислења, сугестии и предлози во однос на спроведените анализи и одредбите на нацрт-законот.

ЗОШТО?

Во оваа фаза консултациите најчесто се спроведуваат со цел:

- да се приберат дополнителни информации кои треба да бидат земени предвид при анализите за можните влијанија од секоја од утврдените опции;
- да се проверат претпоставките во однос на можните влијанија утврдени од страна на министерството;
- да се утврдат најповолните начини за спроведување на регулативата и да се разгледаат најнефективните и најнефикасните процедури потребни за спроведување на регулативата за да се обезбеди дека со тоа нема да се создаваат непотребни административни оптоварувања, сложени процедури или трошоци за засегнатите страни.

КАКО?

Доколку со предлог-законот се планираат покрупни промени или реформи кои ќе предизвикаат позначителни влијанија за целата популација, за поголеми групи граѓани или деловни субјекти, тогаш министерствата можат да организираат **јавна расправа** за нацрт-законот или за одредени прашања поврзани со нацрт-законот. За таа цел, министерствата треба да обезбедат **јавен увид** на нацрт-законот кој не треба да биде пократок од 15 дена.

За да се обезбеди што пошироко учество на јавната расправа, министерствата треба да издадат **повик за јавен увид** на ЕНЕР и на својата веб-страница во кој се наведуваат следниве информации:

- називот на предлог-законот;
- почетниот и крајниот рок на јавниот увид;
- местото, односно УРЛ адресата на ЕНЕР и веб-страницата на министерството каде засегнатите страни можат да извршат јавен увид и
- датумот на одржување на јавната расправа.

Јавната расправа се одржува по истекот на периодот утврден за јавен увид. Поканите за јавната расправа се доставуваат најмалку пет дена пред дефинираниот датум за одржување на јавната расправа преку доставување на писмени покани или покани по електронска пошта и објавување на поканата на ЕНЕР и на веб-страницата на министерството.

Без оглед кој начин на спроведување на консултациите со засегнатите страни бил избран од страна на министерството во текот на процесот на подготвување на предлог-законот, било преку јавна расправа, барање за писмени мислења, забелешки и сугестии, учество во работни групи формирани од страна на министерството или Владата, или состаноци со засегнатите страни, министерството треба да го објави нацрт-законот и нацрт-извештајот за ПВР на ЕНЕР. Засегнатите страни можат своите мислења, ставови и коментари да ги објават директно на ЕНЕР **во рок од 10 дена** или пак да ги достават во писмена форма до надлежното министерство.

Предлозите, ставовите и коментарите на засегнатите страни во текот на консултативниот процес, стануваат составен дел на **предлог-извештајот за ПВР** кои министерствата ги објавуваат откако Владата на Република Македонија ќе го утврди предлог-законот.

Како и во претходните фази, така и во оваа фаза од процесот, важно е засегнатите страни да ги засноваат своите мислења и ставови на аргументи и факти за решенијата кои ги предлагаат што ќе придонесе кон зголемување на кредибилитетот на ставовите, а со тоа и можноста за нивно вградување во нацрт-законот.

Воедно, се препорачува засегнатите страни редовно да ги следат објавените нацрт-извештаи за ПВР и нацрт-закони на ЕНЕР за да можат навремено да дадат свој придонес.

ШТО Е ЕНЕР?

Единствениот национален електронски регистар на прописи - ЕНЕР е електронски систем кој содржи постојни прописи, предлог-закони на министерствата во фаза на подготовка и извештај од спроведената проценка на влијанието на регулативата - ПВР.

ЗА ШТО Е НАМЕНЕТ ЕНЕР?

Електронскиот систем ЕНЕР е наменет за:

- електронско информирање на граѓаните и невладините организации, деловните субјекти и министерствата;
- поддршка на процесот на Проценка на влијанието на регулативата (ПВР);
- вклучување на јавноста во подобрување на предлог-законите кога тие се креираат;
- поголема транспарентност при донесување на предлог-закони од страна на Владата и поттикнување на учество на јавноста при подготовка на прописите.

Како до редовни коментари и информации?

Преку зачленувањето на ЕНЕР:

- давајте коментари, предлози и мислења;
- изберете своја област на интерес за навремено добивање известувања за новините на ЕНЕР;
- дознајте кои прописи се најинтересни и добиле најмногу коментари од корисниците на ЕНЕР;
- имајте увид во прописот и коментарите на корисниците на ЕНЕР;
- следете ги 10-те најнови предложени прописи кои сè уште не се утврдени од Владата и вклучете се.

3.4. Усвојување и спроведување на регулативата - од усвојување до успешно спроведување, следење и оценување

Заради обезбедување на добро осмислени и предвидливи мерки за поуспешно спроведување на препорачаното решение, вклучувањето на засегнатите страни и отчетноста преставуваат важна алка во процесот, каде се превземаат следните активности:

ШТО?	<ul style="list-style-type: none"> • Надлежното министерство го подготвува предлог - законот и извештајот за ПВР • Владата го разгледува предлог - законот, а во извештајот за ПВР се содржани резултатите од анализите и консултациите
ЗОШТО?	<ul style="list-style-type: none"> • Подготвителни активности за следење на спроведувањето на политиката или законот и оценувањето на ефектите
КАКО?	<ul style="list-style-type: none"> • Преглед на мислењата, ставовите и коментарите на засегнатите страни е даден во предлог -извештајот за ПВР со што Владата има можност да ги согледа ставовите на засегнатите страни

ПРОЦЕС

Усвојувањето на регулативата се спроведува согласно постапките и надлежностите утврдени со Уставот, законите и другите прописи.

Откако ќе се спроведат неопходните анализи и консултациите со засегнатите страни, надлежното министерство го подготвува текстот на предлог-законот и извештајот за проценка на влијанието на регулативата кои се доставуваат до Владата на Република Македонија. Владата го разгледува предлог-законот, а во извештајот за проценка на влијанието на регулативата има можност да ги разгледа резултатите од анализите и консултациите. Доколку смета дека предлог-законот соодветно ја одразува политиката и програмските односно стратешките цели, Владата го утврдува предлог-законот и истиот го доставува до Собранието на Република Македонија за разгледување и усвојување.

По утврдувањето на предлог-законот од страна на Владата на Република Македонија, министерствата го објавуваат **предлог-извештајот** за ПВР и **предлог-законот**. Покрај резултатите од спроведените анализи, извештајот содржи и преглед на процесот на консултации, односно преглед на засегнатите страни кои биле консултирани, прашањата кои биле разгледувани, како и резултатите од консултацијата со образложение на мислењата и сугестиите од засегнатите страни кои не биле прифатени.

Постапката за усвојување на законите е утврдена со Деловникот на Собранието на Република Македонија. Консултациите со засегнатите страни во текот на постапката за усвојување на законите во Собранието не се предмет на овој прирачник.

По усвојувањето на законот во Собранието и стапувањето во сила, започнува спроведувањето на законот за што се надлежни органите на државната управа, државните органи или други органи и институции во зависност од областа која ја регулира законот.

Постојат две фази во спроведувањето на законите и политиките:

- иницијална фаза, кога се воведува новиот закон и
- редовно администрирање, следење и оценување.

Иницијалната фаза има посебни карактеристики бидејќи во оваа фаза треба да дојде до промени во однесувањето кои се очекуваат со усвојувањето на законот. Во зависност од областа и сложеноста на материјата, промените во однесувањето може да се очекуваат кај една или повеќе групи засегнати страни и зависат од многу фактори кои се поврзани со нивните сфаќања, ставови, традиција, можности и др. Искуствата покажуваат дека честопати се занемаруваат напорите кои треба да се вложат и мерките кои треба да се воведат за да се постигнат промените во однесувањето. Затоа, потребно е министерствата да предвидат доволно време за прилагодување на засегнатите страни и спроведување на законот, како и да осмислат соодветни мерки кои ќе го овозможат и олеснат процесот на спроведување и постигнување на промените како обука, информативни кампањи и друго, кои ќе придонесат за поуспешно спроведување на законот и можат да се спроведуваат во текот на транзицискиот период или по влегувањето на законот во сила.

ЗОШТО?

Консултациите треба да бидат вградени во сите претходни фази на процесот на подготвување на предлог-законот. Доколку се ефективно спроведени, мислењата и сугестиите на засегнатите страни кои биле прифатени од страна на надлежното министерство се вградени во предлог-законот кој се доставува до Владата на разгледување и утврдување.

КАКО?

Во периодот на усвојување на законот, засегнатите страни можат да спроведуваат подготвителни активности за следење на спроведувањето на политиката или законот и оценувањето на ефектите.

3.5. Следење и оценување на регулативата

Следењето и оценувањето на регулативата односно активностите кои треба да обезбедат податоци за доследното спроведување на регулативата и да потврдат дали се постигнати планираните цели на регулативата, ќе бидат нецелосни доколку не е овозможено вклучување на засегнатите стани. За таа цел, се преземаат поголем број на активности:

ШТО?	<ul style="list-style-type: none"> • Прибирање информации за доследното спроведување на законот според утврдени индикатори • Оценување на ефективност на законот и постигнување на очекуваните цели • Утврдување на потребата од менување на законот или политиката
ЗОШТО?	<ul style="list-style-type: none"> • Утврдување дали законот доследно и ефикасно се спроведува • Утврдување дали процедурите се ефикасни или создаваат непотребни административни оптоварувања • Утврдување дали може да се унапредат и поедностават постапките • Утврдување дали очекуваните резултати или промени навистина се случиле, дали се јавиле негативни појави и како тие можат да се надминат
КАКО?	<ul style="list-style-type: none"> • Подготвување на редовни извештаи од страна на министерствата • Иницијатива на засегнатите страни за самостојно следење на примената на одреден закон или на група на закони преку кои се спроведува одредена политика • Извештајот за ПБР е појдовна основа за осмислување, планирање и спроведување на процесот на следење и оценување

ПРОЦЕС

Следењето е процес во кој се прибираат информации за доследното спроведување без притоа да се оценува ефективност на законот. Во зависност од сложеноста на регулативата и областа која ја регулира, се дефинираат редовни интервали за следење кое се заснова на прибирање на информации согласно претходно утврдени показатели. Врз основа на прибраните показатели се подготвуваат извештаи за доследноста во спроведувањето на регулативата кои можат да се подготвуваат на редовна основа или пак вонредно по барање на Владата. Воедно, министерствата подготвуваат годишни извештаи во рамки на процесот на стратешко планирање кога известуваат за постигнатите резултати од програмите предвидени со Стратешкиот план на министерството.

Оценувањето (евалуацијата) е посебен планиран проект со утврдена методологија чија цел е критички да се испита и да се оцени ефективност на сите аспекти на политиката или законот. Оценувањето се спроведува после одреден период од воведувањето на политиката или од влегувањето во сила на законот со цел да се утврди:

- дали биле постигнати планираните цели на политиката/законот на ефикасен начин;
- дали и до кој степен се јавиле несакани ефекти;
- дали законот доследно се почитувал и кои биле евентуалните причини за непочитување.

Очекуваниот резултат од оценувањето е добивање на информации за тоа дали се потребни измени на политиката или законот и дали се постигнати целите заради кои бил донесен законот.

ЗОШТО?

Консултациите во оваа фаза се спроведуваат заради:

- прибирање на информации за ефикасноста на администрирање на законот, мислења во однос на процедурите и постапките и можности за поедноставување и унапредување на ефикасноста;
- оценување на ефектите од политиката или законот за да се утврди дали очекуваните резултати или промени навистина се случиле;
- дискусии и прибирање мислења на засегнатите страни во однос на евентуални негативни појави во врска со политиката или законот и како тие можат да се надминат;
- утврдување на потребата за менување или прилагодување на политиката или законот.

КАКО?

Во врска со спроведувањето, следењето и оценувањето (евалуацијата) треба да се имаат предвид следниве концепти:

Ресурси	Резултати	Ефекти	Влијанија
Тоа се сите видови на ресурси потребни за спроведување на политиката. На пример, ресурси за спроведување на политика во образованието подразбира финансиски средства, наставен кадар, училишта и инфраструктура, учебници и наставни помагала и др.	Тоа се стоките и услугите кои произлегуваат од спроведувањето. На пример, резултатите од политиката во образованието може да вклучуваат: број на ученици опфатени во училиштата, број на наставници кои ја спроведуваат наставата, број на спроведени часови и др.	Тоа се промените кои настануваат како резултат на спроведувањето. На пример, ефектите од политиката во образованието се знаењата и вештините со кои се здобиле учениците во текот на образовниот процес.	Тоа се фактичките промени на индивидуално и општествено ниво. На пример, влијанијата можат да се одразат со практичната примена на знаењата, добивањето на подобри работни места, или генерално, високо ниво на развиеност на човечкиот капитал.

Со спроведувањето на законот и активностите кои се преземаат од страна на надлежните институции во пракса се вршат промени во секојдневниот живот на граѓаните или фирмите. Овој процес доведува до низа причинско-последични врски кои честопати се многу сложени бидејќи многу разни фактори можат да влијаат на ефектите (негативни или позитивни) кои се предизвикани од спроведувањето на законот. Честопати, засегнатите страни можат многу полесно да ги согледаат последиците од примената на законот и ефектите кои тој ги предизвикува. На овој начин засегнатите страни можат да дадат свој придонес во креирањето на политиките на Владата преку спроведување на истражувања, прибирање на информации и податоци и организирање на консултации преку кои ќе се градат аргументи за подобрување или менување на постојните политики на Владата.

За разлика од другите фази во процесот на креирање политики каде процесот е инициран од страна на надлежните министерства, следењето на спроведувањето и оценувањето на ефективностa на политиката/законот можат да се иницираат и спроведуваат независно и самостојно од страна на засегнатите страни. Во зависност од полето на интерес, организациите (граѓанските здруженија, стопанските комори, синдикатите и др.) можат да организираат активности насочени кон следење на примената на одреден закон или на група на закони преку кои се спроведува одредена политика на Владата или пак да спроведуваат проекти за оценување на ефективностa и постигнувањето на планираните цели на законот/политиката.

Како појдовна точка во осмислување, планирање и спроведување на процесот на следење и оценување треба да се земе извештајот за проценка на влијанието на регулативата објавен на ЕНЕР од страна на надлежното министерство. Извештајот ги содржи очекуваните цели и влијанијата кои треба да се остварат со спроведување на законот, а врз основа на овие информации можат да се дефинираат истражувањето и методологијата за следење или оценување на законот или политиката. Податоците кои се потребни за следењето или оценувањето на законот или политиката можат да се прибираат по пат на истражување и/или да се побараат од надлежните органи на државната управа согласно Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер⁹.

Резултатите од истражувањето можат да се презентираат на разни настани или можат да бидат доставени во писмена форма до надлежното министерство.

⁹ Службен весник на Република Македонија бр. 16/2006

4. ПРЕГЛЕД НА ИЗВОРИ НА ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ

Правната рамка за обезбедување на учеството на засегнатите страни во процесот на креирање на политики во Владата на Република Македонија се обезбедува преку следниве прописи:

- Законот за организација и работа на органите на државната управа, Службен весник на Република Македонија, бр. 58/2000
- Деловникот за работа на Владата на Република Македонија, Службен весник на Република Македонија, бр. 36/2008 и бр. 67.2013
- Методологија за проценка на влијанието на регулативата, Службен весник на Република Македонија, бр. 107/2013
- Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување на проценка на влијанието на регулативата, Службен весник на Република Македонија, бр. 106.2013
- Стратегијата за соработка на Владата и граѓанскиот сектор 2012 – 2017, www.nvosorabotka.gov.mk
- Кодексот на добри практики во учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики, Службен весник на Република Македонија, бр. 99/2011

Дополнителни информации за консултациите во процесот на креирање политики можат да се најдат во следниве публикации:

- Прирачник за проценка на влијанието на регулативата, <http://www.mioa.gov.mk>
- Кодекс за консултации со јавноста за време на подготвувањето на регулативата, <http://www.mioa.gov.mk>
- Прирачник за учество на јавноста во процесот на донесување закони, Нурединоска Емина, Хаџи-Мицева Еванс Катерина, Скопје 2010

Во Европската унија и нејзините земјите членки постојат веб портали каде можат да се најдат интересни информации за начинот на спроведување на консултации со засегнатите страни и алатките кои се користат во тој процес. Овие веб-портали претставуваат интересен извор на **дополнителни информации со конкретни примери** за резултатите од консултациите за политиките. Неколку такви веб-портали се следниве:

- **„Вашиот глас“** (<http://ec.europa.eu/yourvoice>) претставува портал на Европската комисија преку кој сите засегнати страни можат да земат активно учество во процесот на креирање на политики во Европската унија и тоа преку консултации, дискусии и други алатки.

- **„Европски бизнис тест панел“** (<http://ec.europa.eu/yourvoice/ebtp>) и **„Панел на мали и средни претпријатија“** (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/listening-to-smes/index_en.htm) претставуваат веб-страници на Европската комисија преку кои деловните субјекти и малите и средните претпријатија можат да ги дадат своите мислења во однос на планираните политики, иницијативи, активности и програми кои се однесуваат на заедничкиот пазар во Европската унија.
- **„Учествувајте“** (<https://www.gov.uk/government/get-involved>) е веб-страница на Владата на Обединетото Кралство на Велика Британија на која може да се најдат информации за тоа како граѓаните на оваа земја можат да учествуваат во процесот на креирање политики, политиките на Владата во однос на зголемувањето на учеството на граѓаните, како и резултатите од консултациите со засегнатите страни во однос на конкретни политики на Владата.
- **„Јавни консултации“** (<http://www.nidirect.gov.uk/public-consultations>) е веб-страница на Владата на Северна Ирска каде засегнатите страни можат да дадат свои коментари и мислења во однос на конкретни политики.
- **„Јавни консултации“** (<https://www.gov.mt/en/Government/Public%20Consultations/Pages/Public-Consultations.aspx>) е веб-страница на Владата на Малта каде засегнатите страни можат да дадат свои коментари и мислења во однос на конкретни политики.

Сумарен преглед на клучните информации во секоја од фазите од процесот на креирање политики и консултациите

ФАЗА	ШТО	ЗОШТО	КАКО
ПЛАНИРАЊЕ НА ПОЛИТИКИТЕ	<ul style="list-style-type: none"> Анализа на состојбите Утврдување на постоење на проблем Иницијативи за Годишната програма за работа на Владата Годишен план за спроведување на ПВР кој се објавува на ЕНЕР 	<ul style="list-style-type: none"> Што се случува „на теренот“? Каква е сериозноста на проблемот? Кои се причините и последиците? 	<ul style="list-style-type: none"> Состаноци, јавни трибини, работни/фокус-групи организирани од надлежното министерство Иницијативи од засегнатите страни преку порталите ЕНЕР и „е-демократија“ Предлози за Годишната програма за работа на Владата
МОЖНИ РЕШЕНИЈА НА ПРОБЛЕМОТ	<ul style="list-style-type: none"> Објавување на известување за почетокот на процесот на подготвување на предлог-законот на ЕНЕР Утврдување на можни начини за решавање на проблемот 	<ul style="list-style-type: none"> Каква е фактичката состојба, кои се потребите на засегнатите страни? Какви се мислењата за утврдените опции за решавање на проблемот? Дали има идеи за дополнителни опции за решавање на проблемот? 	<ul style="list-style-type: none"> Начинот на консултациите го избираат министерствата во зависност од очекуваните влијанија на предлогот Иницијатива за учество во процесот на консултацији преку доставување на писмо за интерес Градење на заеднички ставови во рамки на организацијата или помеѓу организациите во областа Прибирање на информации, спроведување на истражувања со цел аргументирано застапување на ставовите

<p>ИЗБОР НА РЕШЕНИЕ ЗА ПРОБЛЕМОТ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Анализа на трошоците, придобивките и влијанијата од секое можно решение • Избор на најповолно решение • Се подготвува нацрт-законот и нацрт-извештај за ПВР кои се објавуваат на ЕНЕР заради добивање на мислења и сугестии од засегнатите страни 	<ul style="list-style-type: none"> • Дали има дополнителни информации важни за анализите за можните влијанија? • Дали претпоставките за можните влијанија се точни? • Кои се најефикасните начини за спроведување на законот без непотребни административни оптоварувања, сложени процедури или трошоци за засегнатите страни? 	<ul style="list-style-type: none"> • Министерствата можат да организираат јавна расправа при што нацрт-законот се става на јавен увид најмалку 15 дена • Се издава повик за јавен увид на ЕНЕР и на веб-страницата на министерството со основни информации за предлог-законот и јавната расправа • Јавната расправа се одржува по истекот на периодот за јавен увид, а поканите се доставуваат 5 дена пред датумот на јавната расправа • Објавување на нацрт-законот и нацрт-извештајот за ПВР на ЕНЕР • Засегнатите страни можат да ги дадат своите мислења, сугестии и коментари во рок од 10 дена • Се препорачува редовно следење на објавените нацрт-извештаи за ПВР и нацрт-закони на ЕНЕР
---	--	---	---

<p>УСВОЈУВАЊЕ И СПРОВЕДУВАЊЕ НА РЕГУЛАТИВАТА</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Надлежното министерство го подготвува предлог-законот и извештајот за ПВР • Владата го разгледува предлог-законот, а во извештајот за ПВР се содржани резултатите од анализите и консултациите 	<ul style="list-style-type: none"> • Подготвителни активности за следење на спроведувањето на политиката или законот и оценувањето на ефектите 	<ul style="list-style-type: none"> • Преглед на мислењата, ставовите и коментарите на засегнатите страни е даден во предлог-извештајот за ПВР со што Владата има можност да ги согледа ставовите на засегнатите страни и прифатените односно одбиените коментари со образложение за причините
<p>СЛЕДЕЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА РЕГУЛАТИВАТА</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прибирање информации за доследното спроведување на законот според утврдени индикатори • Оценување на ефективоста на законот и постигнување на очекуваните цели • Утврдување на потребата од менување на законот или политиката 	<ul style="list-style-type: none"> • Дали законот доследно и ефикасно се спроведува? • Дали процедурите се ефикасни или создаваат непотребни административни оптоварувања? • Дали може да се унапредат и поедностават постапките? • Дали очекуваните резултати или промени навистина се случиле, дали се јавиле негативни појави и како тие можат да се надминат? 	<ul style="list-style-type: none"> • Подготвување на редовни извештаи од страна на министерствата • Иницијатива на засегнатите страни за самостојно следење на примената на одреден закон или на група на закони преку кои се спроведува одредена политика • Извештајот за ПВР е појдовна основа за осмислување, планирање и спроведување на процесот на следење и оценување